ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№4(1)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 242 sahifa,
2-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali
26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekistonning mintaqaviy va global geosiyosiy pozitsiyasi: milliy o'zlik va media reprezentatsiya tahlili 16
Salim Doniyorov

Axborot komunikatsiya texnologiyalari vositasida o'quvchilarning adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirish 21
Djo'rayev Yorqin Xolniyozovich, Xoldarova Gulchehra Tajibayevna

Adabiy tahlil kompetensiyasini shakllantirishda elektron darsliklar va multimedia vositalaridan foydalanish 26
Djo'rayev Yorqin Xolniyozovich

Ta'limdagi hurfikrlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari 29
Yunusov Dilshod Raxmatovich

Boshlang'ich ta'limda kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quvchilarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi 32
Aliqulova Habiba Bahranovna

Ayollar boksida jismoniy tayyorgarlikning yosh qizlar salomatligiga ta'siri 36
Majidov Ruslan Rustam o'g'li, Komilova Ismigul O'ktamjon qizi

Talaba-yoshlarda internet risklarning oldini olishning pedagogik modeli 41
Muradova Maftuna Komilovna, Mamadaliyeva Umida Isroiljonovna

Диагностика креативности студентов педагогических вузов в процессе изучения специальных дисциплин 44
Уразова Марина Батыровна, Соибова Толифа Дилмуродовна

STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetentlikni shakllantirishning metodik xususiyatlari 49
Tashibekova Munojat Xoshimovna

Mariya Montessori ta'limida bolalarning mustaqilligini va ijodiy faoliyatini rivojlantirishning pedagogik-didaktik shart-sharoitlari 53
Asqarova Ma'mura Sadriddinovna

O'spirinlik yoshida namoyon bo'ladigan agressiv xulqning psixologik xususiyati 59
Atajanova Xurjon Pirnazar qizi

O'zbekiston jurnalistikasining rivojlanishida jadidlarning o'rni: jurnalistikada yangi trend 64
Murtozayeva Nigora Murtoza qizi

Virtual ta'lim texnologiyasining ta'lim jarayonini takomillashtirishdagi ahamiyati 67
Muxsiyeva Aziza Shamsitdinovna

Kelajakdagi o'qituvchilarning pedagogik kreativligini ta'limiy o'yinlar orqali rivojlantirish yo'llari 69
N. A. Musayeva

Talabalarda lisoniy tafakkurni shakllantirishga psixolingvistik yondashuvning didaktik tamoyillari 76
Odiljonova Kamola Abduvosit qizi

Strategies for Overcoming Difficulties in Using Authentic Materials in English Language Teaching 81
Qosimov Jaloliddin Abduvali o'g'li

Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik imkoniyatlari 84
Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna

Inspektor-psixologlarda ijtimoiy-psixologik kompetentlikning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati 87
Raxmanova Dilnoza Farmanovna

Qo'ng'irot tumani toponimlarining leksik-semantik va genetik xususiyatlari 90
Shamshaddinova Saodat Saparbayevna

Variativ yondashuv asosida 5–9-sinf o'quvchilarida valeologik madaniyatni rivojlantirishning didaktik modeli va metodik ta'minoti 93
Shamuratov Asqar Abdullayevich

The Structural Composition and Developmental Stages of Critical Thinking Skills....................................98
Shuxratjon Ismoiljonov Boymirza o'g'li

Yosh rahbar kadrlarni lavozimlarga tayinlashning psixologik xususiyatlari..106
Sobitov Otabek

O'zbekistonda erta turmush qurish masalasi va uning psixologik tahlillari..111
Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi

Adaptiv sportning inklyuziv ta'lim tizimida alohida ta'limga ehtiyoji bo'lgan o'quvchilarning jismoniy va funksional rivojlanishidagi ahamiyati..114
Xasanova Sarvinoz To'lqinjon qizi

Yosh futbolchilarda texnik mahoratni rivojlantirishda differensiallashgan mashg'ulotlar modelini qo'llash samaradorligi 118
Zayniddinov Tojiddin Baxriddinovich

Фразеологизмы как носители культуры: проблемы перевода и методы обучения 123
Хамидова Гулноза Турсунбой кизи

Talabalarni kreativ yondashuv asosida tarbiyaviy–innovatsion faoliyatga tayyorlash jarayonlari.................127
Adizova G. M.

Iqtidorli bolalarni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash...131
Ismoilova Adolat Anvarovna

STEAM – ta'lim texnologiyasi asosida o'quvchilarning fazoviy tasavvurlarini rivojlantirish metodikasi........134
So'fiboyeva Gulchehra Mamurjonovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va kompetentlikni shakllantirishning pedagogik asoslari...138
Fayzullayeva Xovoxon Xayrullo qizi

Inklyuziv ta'limga muhtoj bolalar bilan ishlashda tarbiyachining roli...142
Mansurova Lobar Luqmon qizi, Boqiyeva E'zoza Mashrab qizi

Rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni ta'lim-tarbiyalashning ilmiy-pedagogik asoslari..................................146
Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi

Xalqaro ta'lim tashkilotlari faoliyatining nazariy asoslari..150
Abdusamadova Aziza Kamoliddin qizi

Bo'lajak o'qituvchilarni ijtimoiy texnologiyalar asosida ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimi sifatida...153
Shanazarov Otabek

Maktabgacha ta'limda STEAM yondashuvini loyiha asosida joriy etishning pedagogik strategiyalari 158
Radjapova Zuxra Tirkashevna, Abdullayeva Sarviniso

Matematika ta'limida modellashtirishning psixologik va metodik asoslari: disum loyihasi tahlili..................161
Xaydarov Xurshid Ismatovich

Darsdan tashqari mashg'ulotlarda gandbolchilarning tezkorligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari...166
Ismatullayeva Zuhra Rustam qizi

Osiyo xalq o'yinlari asosida jismoniy tarbiya jarayonini samarali tashkil etishning pedagogik shartlari 170
Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich

Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirishda klasterli ta'lim muhitining imkoniyatlari..173
Abduraxmanov M. B.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash...178
Chinaliyeva Ayjamal Baxitjanovna

Talabalarda raqamli ta'lim madaniyatini rivojlantirish...181
Eshqurbonova Nafisa Bahodir qizi

Blended Educational Technologies in Higher Education: A Systematic Analysis of Foreign Research........183
Fozilova Maxina Adashevna

Voyaga yetmaganlarda deviant xulq shakllanishida ijtimoiy-psixologik omillarning roli...............................188
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Saydazimov Alisher Nurali o'g'li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Boshlang'ich tayyorlov guruhida uloqtirish texnikasi elementlarini o'rgatish samaradorligi 191
Hayitmurodova Nasiba Abdusalimovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida tarbiya fanini o'qitishning metodik tayyorgarligini takomillashtirish zaruriyati 197
Inoyatova Zulfiya Xamdamovna

Talabalarni ilmiy-tadqiqot faoliyatiga jalb etishning metodologik asoslari 199
Karimova Madinabonu Dilshodbek qizi

Kompetentligini baholash mezonlari va indikatorlarini ishlab chiqish 203
Kayumov Oybek Achilovich

Kasbiy refleksiya asosida bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini rivojlantirish 209
Miraxmedova Mubina Mirxalil qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish 211
Nisanbayeva Akmaral Kaldibayevna

Maxsus ta'lim dasturlari orqali iqtidorli talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish 214
Rayimova Shahlo Sobirjon qizi

STEAM ta'limida ijtimoiy intellektni rivojlantirish metodlari 217
Toshev Elbek Choriyevich

Innovatsion texnologiyalar va ularning tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash tizimidagi roli 223
Usmanov Botir Allaberdiyevich

Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyasini rivojlantirishda volontyorlik faoliyatining ahamiyati 227
Xalilova Dilnoza Furkatovna

Boshlang'ich sinflarda robototexnikaning ahamiyati va o'rni 230
Xodiyeva Dilrabo Pirimovna

Working With Visual AIDS in Teaching English in Primary Education 233
Yunusova Nodira Akhmadjanovna

Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari 237
Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna

TALABALARNI ILMIY-TADQIQOT FAOLIYATIGA JALB ETISHNING METODOLOGIK ASOSLARI

Karimova Madinabonu Dilshodbek qizi
"University of economics and pedagogy" NOTM
"Ijtimoiy-gumanitar fanlar" kafedrasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Bo'lajak muhandislarni ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash bilan bog'liq masalalarni yechishning muayyan nazariy metododik jihatlari, bu borada hali o'z yechimini kutayotgan muammolar va talabalarning ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash tizimi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: muhandis, metod, metodologiya, ilmiy-tadqiqot, metodik jihatlari, shakllantirish, rivojlantirish, tadqiqotchilik ko'nikmalari.

Abstract: Some theoretical and methodological aspects of solving issues related to the preparation of future engineers for scientific and research activities, problems still awaiting solutions in this regard, as well as the system of preparing students for scientific and research activities are considered.

Key words: engineer, method, methodology, scientific research, methodological aspects, formation, development, research skills.

Аннотация: Рассмотрены некоторые теоретические и методические аспекты решения вопросов, связанных с подготовкой будущих инженеров к научной и исследовательской деятельности, проблемы, еще ожидающие своего решения в этой связи, а также система подготовки студентов к научной и исследовательской деятельности.

Ключевые слова: инженер, метод, методология, научное исследование, методологические аспекты, формирование, развитие, исследовательские навыки.

KIRISH

Zamonaviy ta'limda talabalar kasbiy va shaxsiy xususiyatlarini rivojlantirishda kreativ yondashuv ta'limning pedagogik texnologiyalari va metodikalari bugungi kunda sifat va samaradorlik omili bo'lib, bir qator afzallkilarni namoyon etmoqda. Yondashuv deganda, tadqiq qilinayotgan jarayonni modellashtirishning yo'nalishi, tayanchini aniqlaydigan nazariyaning asosiy qoidasi tushunilib, bo'lajak muhandislarini ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatga tayyorlashning nazariy yondashuv sifatida bashoratlash, kreativ, tizimli, integrative yondashuvlarini aytishi mumkin. Mumkin bo'lgan muamma – bu zamonaviy muhandislar tayyorlash jarayonida ilmiy-tadqiqotni o'rgatishning ahamiyatining oshishi bilan bog'liq. Muhandislik sohasida innovatsiyalar, texnologik rivojlanish va muhandislik muammolarini hal qilish uchun yuqori malakali ilmiy-tadqiqotchilar tayyorlash zarurati paydo bo'lmoqda. Shu fonda, bu jarayonda yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish dolzarb masalalardan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Aytib o'tilgan yondashuvga hamoxang yondashuv P.Yutsyavicheiv, S.Y.Bato'sheva va boshqalar tadqiqotlarida ishlab chiqilgan [4].

T.A.Barisheva va Y.A.Jigalovalar pedagogokada kreativlikni tizimli (ko'p bosqichli, ko'p o'lchamli) psixik (ruhiy) ta'lim sifatida talqin etib, unga faqatgina intellektual potentsialni emas, balki motivatsiya, emotsiya, estetetik rivojlanish darajasi mavjudligi, kommunikativ parametrlari, kompetentligi va xokazolarni ham kiritadi va fikrlarini takidlaganlar.[2] Shuningdek A.X.Maslou kreativlikda o'z qarashlarini ham yoritib o'tkanlar.

Texnik oliy ta'lim muassalari talabalri olib borayotgan ilmiy tadqiqot ishlarida yondashuvlardan habardor bo'lishlari va adabiyotlarni taxlil qilishlari zarur hisoblanadi. Barcha yondashuv ta'lim mazmunini egiluvchanligini ta'minlovchi, shaxs ehtiyojlari va ta'lim dasturini individuallashtirish va shaxsiy-kasbiy rivojlanishiga ta'sir

koʻrsatuvchi turli xil aniq qonuniyatlar orqali uning ba'zaviy tayyorgarlik darajasini didaktik tizimga moslashtirish yoʻli bilan shaxsning oʻqishi va rivojlanishining eng qulay sharoitini yaratishini ta'minlashi zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy maqolada texnik oliy ta'lim talabalarini tadqiqot olib borish mobaynida zaruriy kompanentlarni tahlil qilish zarur deb topildi va quyda ularni qisqacha yoritib oʻtildi. Boʻlajak muhandislarni ilmiy-tadqiqotchi faoliyatga tayyorlash jarayonining asosiy komponentlari:

1. **Ta'lim tizimi va dasturlar:** Mavjud ta'lim dasturlarida amaliy va nazariy ilmiy-tadqiqot uchun yetarli imkoniyatlarning mavjudligi.
2. **Oʻqituvchilar va mentorlar:** Ilmiy-tadqiqotga oid motivatsiya, bilim va tajribaga ega oʻqituvchilar nigohining yetishmasligi.
3. **Laboratoriya va texnologik asbob-uskunalar:** Zamonaviy texnologik qurollar bilan ta'minlanmaganlik muammosi.
4. **Ilmiy madaniyat va motivatsiya:** Talabalarni ilmiy faoliyatga qiziqtirish va motivatsiya qilishning yetishmasligi.

Izlanishlar natijasida shuni koʻrsatadiki bir necha olimlar oʻz ilmiy faoliyatida darajalarga boʻlib tasniflaganlar misol uchun:

1-jadval: **Kreativlikda oʻz –oʻzini aktuallashtirish darajasi**

№	Daraja	Mazmuni
1	Ixtiyorsiz kreativlik	shaxs birdan aqliga kelish, ruhlanish, qiyin kechinmalarga ega boʻladi
2	Ixtiyoriy kreativlik	ogʻir mehnat bilan bogʻliq, uzluksiz ta'lim, kamolotga intiluvchanlik

Yuqorida keltirilgan jadvalda A.X.Maslou kreativlikda oʻz - oʻzini aktuallashtirishning ikki darajasini keltirib oʻtgan:

- *birinchisi* - ixtiyorsiz kreativlik, bunda shaxs birdan aqliga kelish, ruhlanish, qiyin kechinmalarga ega boʻladi;
- *ikkinchisi* - ixtiyoriy, ogʻir mehnat bilan bogʻliq, uzluksiz ta'lim, kamolotga intiluvchanlik [3].

Sanab oʻtilganlar muhandis pedagoglarini tayyorlash jarayoniga mos yondashuvlar, ularni ilmiy tadqiqotchilik faoliyatga oliy ta'lim muassasalarida, OTM bilan integratsiyalash sharoitlarida, boʻlajak muhandis talabalarni shaxsiy-kasbiy rivojlanishning individual xaritasini yaratish uchun asosni shakllantirish uchun xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kasbga qiziqish, undan manfaat topish insonning oʻziga, qolaversa otaonasi, jamiyatga kerakligini anglash muhim vazifalardan hisoblanadi. Bular esa yoshlar oldiga koʻplab vazifalarni qoʻyadi:

- oʻzi uchun foydali boʻlgan kasbni toʻgʻri tanlay olish;
- bu kasbni yaxshi egallash va oʻz kasbining ustasi boʻlib yetishish;
- kasbiga doir koʻplab bilimlarni egallash;
- kasbiga ijodiy yondasha olish;
- mehnatsevar, oʻz ishini tashkil qila oluvchi, kasbiga xos axloqni egallash;
- oʻzining shogirdlarini yaratishga intilish;
- jamiyatga va ota-onasiga yaxshi nomlar bilan maqtov olib kelish;
- kelajakda nafaqaga chiqishga ehtiyojlar paydo boʻlganda oʻzining ishini davom ettiruvchi shogirdlarni yaratish va oʻz maktabini qoldirish;
- kasbini oʻziga xizmat qiluvchi va kelajagini ta'minlovchi hunar sifatida shakllantirish

Keltirilagan yondashuvlar boʻlajak muhandislarning oʻz ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatining mohiyatini anglab yetishiga, tanlangan mavzularini ilmiy asoslash imkonini berdi. Boʻlajak muhandislar ilmiy faoliyat olib borish strukturasi bilan tanishishi u jarayondagi ilmiy yangiliklardan xabardor boʻlishi ularni tahlil qilb borishi muhum

hisoblanadi. Bu jarayon esa ularning ilmiy tadqiqotchilik ishlarida va uning samarali yakunlashida alohida qism tizim maqsad, mazmun va bosqichlar tizimini tashkil etuvchi funksiyasini bajaradilar. Nashr etilgan manbaalarni oʻrganish mobaynida yondashuvlar mohiyati, ilmiyligi boʻlajak muhandislarni oʻz yoʻnalshiga mansub yondashuvlar mohiyatini izohlab yoritib berish.

Yuqorida keltirilgan gʻoyalar quyidagilar orqali ifodalanadi: oʻquv faoliyati va oʻqishdan tashqari faoliyatda, ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatda. Zamonaviy bosqichda kasbiy pedagogik taʼlimning innovatsion rivojlanishini tadqiq qilish quyidagi xulosalar chiqarish imkonini beradi, kasbiy-pedagogik taʼlimni gumanitarlash, texnologiyalashtirish, axborotlashtirish, integratsiya va boshqa rivojlanish tendensiyalari sharoitlarida boʻlajak muhandislar pedagoglari ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatining mazmunli va protsessual xarakteristikalarini qayta koʻrib chiqish zaruriyati mavjud.

Kasb tanlash (kasbga yaroqlilik) - kasbiy ishning butun tizimida yakunlovchi bosqichdir. Ayni shu bosqichda xodimning tanlagan kasbga uzilkesil muvofiqligi yoki nomuvofiqligi aniqlanadi. Lekin kasb tanlash (kasbga yaroqlilik) metodlaridan kasbga yoʻnaltirishning faqat yakunlovchi bosqichida foydalanish mumkin, deb hisoblash notoʻgʻri boʻlur edi. U yoki bu kasbning egallagani holda dastlabki tibbiy-fiziologik va psixologik koʻrikdan oʻtmagan yigit yoxud qizga tanlagan kasbi zid boʻlishi ham mumkin. Shu boisdan kasb tanlash boshlangʻich bosqichda ham, shuningdek yakunlovchi bosqichda ham oʻtkazilishi lozim.

Boʻlajak muhandislarni ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatga tayyorlash jarayonining shakllantirilgan maqsadlariga koʻra tavsiflash:

- tayyorlash universal ommaviy boʻlishi kerak, yaʻni aniq ijtimoiy – iqtisodiy, siyosiy, pedagogik va ilmiy-texnik sharoitdagi innovatsion jarayoning mazmuniga boʻlajak kasbtaʻlimi pedagoglarini ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatga tayyorlash boʻyicha xarakatlar tarkibi va ketmaketligi haqidagi umumiy tasavvurni shakllantirish kerak;

Pedagogini ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatga tayyoralash jarayonning asosiy bosqichlari pedagogik obyektlarning ilmiy tadqiqoti mantigʻiga asoslanadi va quyidagi ketma-ketlikdagi harakatlarni:

- ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatga tayyorgarlikning bosqichlarini ishlab chiqish maqsad va vazifalarini qoʻyish;
- boʻlajak muhandislari ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatining mohiyati va tuzilishi hamda unga tayyorlikning xususiyatini oʻrganish;
- ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatga tayyorgarlikning asosiy bosqichlarini ishlab chiqish;
- kasb taʼlimi pedagoglarini ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatga tayyorlashning asosiy texnologiyalari, vositalari, shakllarini ishlab chiqish;
- pedagogik taʼlimda innovatsion jarayonlarning oʻziga xosligini hisobga olgan holda tayyorgarlik jarayonini amalga oshirishning shartlari va talablarini aniqlash [1].

Boʻlajak muhandislarni ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash bilan bogʻliq masalalarni yechishning muayyan nazariy metododik jihatlari yondashuvlarni oʻrganish bu borada hali oʻz yechimini kutayotgan muammolar va talabalarning ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash tizimi shu yusunda ilgarlab borishi nazarda tutiladi. Bugungi kunda olib borilayotga taʼlim sohasiga oid islohotlar oʻz ishiga ijodiy yondashuvchi, fan, texnika, sanʼat, ishlab chiqarishning jadal rivojlanishiga oʻz hissasini qoʻshadigan yuksak davlat taʼlim standartiga javob bera oladigan malakali kadrlar tayyorlashga bogʻliq. Shunga koʻra, jamiyat taraqqiyoti talablaridan kelib chiqqan holda har bir talaba yoshlar ijodkorlik ruhida tarbiyalash muhim va zarurdir.[5]

Texnik oliy taʼlim talabalarida kasbiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonnini bosqichlarini quydagicha tavsiflashimiz mumkun:

- *1-bosqich* (moslashuvchan), odatda oliy taʼlim muassasasidagi 2 bosqichlarni qamrab oladi va talabaning hozirgi vaqtda u bajarishi kerak boʻlgan yangi ijtimoiy rolni anglashi bilan bogʻliqdir
- *2-bosqich* (reproduktiv-ijodiy) oliy taʼlim muassasasidagi 2 bosqichlarni qamrab oladi va talaba oliy taʼlim muassasasining taʼlimtarbiyaviy jarayonining faol ishtirokchisi boʻlishga intilishiga asoslanadi.
- *3-bosqich* (ijodiy-reproduktiv), oliy taʼlim muassasasining 3 bosqichlarida taʼlim olish vaqtida kechadi va talabalarning bu vaqtda asosiy xususiyatlarida shakllangan oʻqituvchi idealiga muvofiqlik istaklari bilan bogʻliq.
- *4-bosqich* (ijodiy), uning quyi chegarasi oliy taʼlim muassasasining 4 bosqichi boʻlib, bu davr kasbiy-ijodiy qobiliyatlarni cheksiz rivojlantirish davri boʻlib, u maqsadga yoʻnalganlik, kasbiy faoliyatning yoʻllari va usullarini anglash, psixologik-pedagogik bilimlarning mobilligi bilan tavsiflanadi.

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bo'lajak muhandis-pedagog kadrlarni ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash bo'yicha ishlab chiqilgan tizim yondashuvi nazariy va amaliy jihatdan yaxlit asoslangan bo'lishi lozim. ilmiy maqolada sistemali, kompetensiyaviy va faoliyat yondashuvlari asosida muhandislik-pedagogik ta'lim jarayonini tahlil qilish orqali, talabalarning o'qish jarayoni bilan bir qatorda o'quvdan tashqari ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatlarini chuqur integratsiya qilish mexanizmlari ishlab chiqildi.

Izlanish davomida pedagogik eksperiment, diagnostik so'rovnomalar, kuzatuv va kontent-tahlil usullari qo'llanilishi mumkun. Ushbu usullar asosida olingan ma'lumotlar bo'yicha, ilmiy faoliyatga tayyorlashda individual izlanish ko'nikmalarini shakllantirish, loyihalash, eksperiment olib borish va ilmiy axborot bilan ishlash kompetensiyalarining ahamiyati asoslab beriladi.

Tadqiqot natijasida mustaqil izlanishlarga jalb qilingan talabalar soni 2 barobarga ko'payadi, bitiruvchilar orasida magistratura va ilmiy izlanishlarga yo'naltirilganlar soni 1,5 barobarga ortdi. Mazkur tizimni joriy etish natijasida iqtisodiy samaradorlik ham namoyon bo'ldi, xususan, ilmiy-tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish orqali muhandislik fakultetlarida amalga oshirilayotgan innovatsion loyihalarning soni va ularning tijoratlashtirish darajasi oshishi kuzatiladi. Natijada, bitiruvchilarning raqobatbardoshligi kuchayib, ularning ishga joylashish ko'rsatkichlari 15–20% ga yaxshilandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Asqarov, I.B. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish bosqichlari / Kasb-hunar ta'limi. jurnal –Toshkent-2016. №1 son.
2. Барышева Т.А., Жигалов Ю.А. Психолого-педагогические основы развития креативности. СПб, 2006. -285с.
3. Maslow, A.The Farther Reaches of Human Nature NY: Viking, 1971. Harmondworth, Eng: Penguin Books, 1973. Contents.
4. Юцявичене, П. Теория и практика модульного обучения / П.Юцявичене. - Каунас: Швиеса, 1991.- 92с
5. Karimova.M.D Talabalarning o'qitish jarayonida metodlardan foydalanish va ularning kreativlikka ta'siri. Kasb-hunar ta'limi №9, 2024 193-196

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Mas’ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(1)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.